

ทฤษฎีการสร้างสรรคศิลป์ The Theory of Art Creation

ณรงค์ชัย ปิฎกรงค์
Narongchai Pidokrajt

บทคัดย่อ

บทความเรื่องนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวคิดและทฤษฎีที่นำไปสร้างสรรคงานศิลปะ โดยนำเสนอปรัชญาสาขาคุณวิทยาที่ว่าด้วยสุนทรียศาสตร์ คุณค่าที่สื่อให้รับรู้ได้ด้วยอารมณ์ ความรู้สึกต่อความงาม ความไพเราะ การสร้างสรรคศิลป์เกิดขึ้นด้วยความคิดของศิลปินซึ่งมีฐานข้อมูลและบริบทสังคมวัฒนธรรม ในขณะที่การสร้างศิลป์เกิดขึ้นจากกระบวนการตามระเบียบวิธีวิจัยและนำผลนั้นมาเป็นฐานข้อมูล ด้านขอบข่ายการวิจัยสร้างสรรคใช้กระบวนการวิธีทางศิลปวิทยา ทฤษฎีการสร้างสรรคศิลป์มีหลักคิด 2 ประการคือ 1. หลักมิติการสร้างสรรค หลักนี้กล่าวถึงการสร้างสรรคศิลป์เกิดขึ้นจากการกระทำของมนุษย์ เกิดขึ้นจากบุพภูมิของมวลจิตนาการ เกิดขึ้นจากการต่อยอดบุพภูมิด้วยผลวิจัยตามระเบียบวิธีวิจัย เกิดขึ้นจากความคิดริเริ่มจนก่อเกิดเป็นสมบัติศิลป์ของชาติ เมื่อเกิดขึ้นเป็นภูมิสมบัติศิลป์ที่แสดงความถึงพร้อมของมนุษย์แล้วจึงสืบทอดไปเป็นมรดกภูมิปัญญาที่จับต้องไม่ได้ 2. หลักวิพธิลักษณะการสร้างสรรค หลักนี้อธิบายถึงลักษณะการพิจารณาคุณสมบัติผลงานการสร้างสรรคศิลป์ 5 ลักษณะ คือ 1. วิถีชน ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และกระบวนการทางวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงสัมพันธ์กับงานสร้างสรรคศิลป์ 2. ปัจจัยภายในด้านความเชื่อ ศาสนา ความศรัทธา ความรัก มีผลต่อการสร้างสรรคศิลป์ 3. ปัจจัยภายนอกด้านวิถีโลกาภิวัตน์ การแพร่กระจายทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี นวัตกรรม มีผลต่อการสร้างสรรคศิลป์ 4. งานสร้างสรรคศิลป์สามารถเรียนรู้ สะสมความรู้ ถ่ายทอด ริเริ่มขึ้นใหม่ และพัฒนาต่อยอดได้ และ 5. คุณค่าของงานสร้างสรรคศิลป์ขึ้นอยู่กับความรู้และประสบการณ์ทางศิลป์ของผู้รับสรศิลป์ ซึ่งใช้เป็นทิศทางในการวิพากษ์และประเมินคุณค่าทางศิลปะที่เกิดจากการสร้างสรรค

คำสำคัญ: การสร้างสรรคศิลป์/ วิจัยสร้างสรรค/ สุนทรียศาสตร์

Abstract

The academic article named “The Theory of Art Creation” aimed to present the concepts and theories used in art creation. The article demonstrates the philosophy of axiology which concerns aesthetics, the value which is conveyed through emotions and feelings towards beauty and melodiousness. Art creation occurs from the thought of the artist, which is composed of the databases and social and cultural contexts. While art creation originates from the methodological process with

the result as the database, the framework of creative research uses the process of arts and sciences. The theory of art creation concerns two concepts: the creational concept and the concept of various characteristics of the creation. The creational concept reveals that art creation occurs from the human action, the primary knowledge which arises from the imagination, the development of the primary knowledge by using the methodological research result, and the intuitiveness which develops into the art property of the nation. When the art property which demonstrates the readiness of humanity occurs, it will evolve into the intangible heritage. The concept of various characteristics of the creation describes five qualities of art creation. The first quality is the people's way of life, nature, environment, and cultural process which connects with art creation. The second quality is the internal factors concerning belief, religion, faith, and love, which affect art creation. The third quality is the external factors concerning globalization and the dissemination of science, technology, and innovation, which affect art creation. The fourth quality is that art creation can be learned, cultivated, transmitted, generated, and developed. The fifth quality is that the value of art creation depends on the audience's knowledge and experience in art, which are used as the direction of the criticism and the evaluation towards the value of art creation.

Keywords: Art Creation, Creative Research, Aesthetics

การสร้างสรรคศิลป์ เป็นมหัศจรรย์วิจักขณ์ที่ก่อเกิดความน่าพิศวงจากสติปัญญาเชิงชาตของมนุษยชาติในการกระทำให้เกิดงานศิลป์ขึ้น เนรมิต บันดาล ให้มีขึ้น ให้เป็นขึ้น เพื่อแสดงออกซึ่งอารมณ์สะท้อนใจของผู้บรรลศิลป์จนประจักษ์ด้วยชื่อเสียง ลีลาทำนองเพลง จังหวะ สีส้น เส้น ผิว โครงสร้างรูปทรง ลีลาท่าพอน รำ ระบาย เต็ม ชื่นเชิงปฏิบัติการที่ปรากฏการณ์มีความสอดคล้องกับนิยามของคำว่า ศิลป (ป.) ศิลป (ส.) กระบวนการสร้างสรรค์ศิลป์ฉายกรายให้เห็นจินตนาการด้วยอัตถวินิจของการพิจารณาเนื้อหาสาระของผู้ปัจเจกศิลป์ หรือเริ่มต้นไปที่กระบวนการต่อยอดด้วยวิญานวัตกรรมสู่มิติการสร้างสรรคศิลป์ (Creative Arts) เป็นอรรถประโยชน์ที่ในวงวิชาการกำหนดเป็นการวิจัยสร้างสรรค (Research & Creative Arts) ตามรูปแบบการพัฒนาเชิงคุณค่าของปรัชญาสาขาคุนวิททยา

ทิศทางของปรัชญาสาขาคุนวิททยา เป็นปรัชญาที่เน้นคุณค่าในสุนทรียศาสตร์ เป็นส่วนหนึ่งของปรัชญาบริสุทธิ์ที่จำแนกออกเป็นอภิปรัชญา (ความสัมพันธ์ยิ่ง) ญาณวิททยา (ทฤษฎีความรู้) และคุนวิททยา จำแนกออกเป็นสาขาย่อย มีตรรกศาสตร์ (เหตุผล) จริยศาสตร์ (ความดี) และสุนทรียศาสตร์ (ความงาม) ความงามในมิติสุนทรียศาสตร์ครอบคลุมงานด้านดุริยางคศิลป์ นาฏศิลป์ และทัศนศิลป์ เป็นงานศิลป์ที่เกิดจากการสร้างสรรค์ของมนุษย์ผู้เป็นปัจเจกศิลปินหรือกลุ่มศิลปินในการคิดจินตนาการสร้างสรรค สุนทรียภาพที่สื่อให้รับรู้ได้ด้วย อารมณ์ความรู้สึก ความงาม ความไพเราะ เกิดคุณค่า เกิดความสุข ความยินดี ดังแผนภูมิ

แผนภูมิ 1 แสดงขอบข่ายสาระของปรัชญาว่าด้วยคุณค่าในสุนทรียศาสตร์

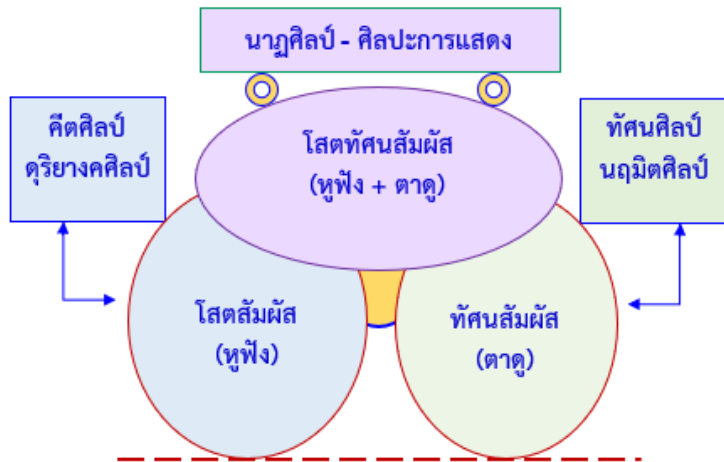

แผนภูมิ: ผู้เขียน

คุณวิทยา (Axiology) เป็นปรัชญาว่าด้วยคุณค่าของความดีในอรรถสาระด้านจริยศาสตร์ (Ethics) และว่าด้วยคุณค่าของความงาม ความไพเราะ ในอรรถสาระด้านสุนทรียศาสตร์ (Aesthetic) ในด้านคุณค่าสุนทรียศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับศาสตร์ทางศิลปะนี้ นับเป็นส่วนสำคัญที่ควรเริ่มต้นทำความเข้าใจให้ชัดเจนก่อน เพราะสุนทรียศาสตร์มีความเกี่ยวข้องกับวิทยรรมณีย์ อันเป็นศาสตร์แห่งความรื่นรมย์บันเทิงใจ ความรู้สึกต่อการกระทบให้เกิดขึ้น ให้เป็นไป สามารถรับรู้ได้ด้วยความรู้สึกสัมผัสเข้าสู่ “รสอารมณ์” โดยมีค่าความหมายที่ชัดเจนถึงการรับรู้จากอายตนะส่งผลให้ก่อเกิดความรู้สึก ไพเราะ ความงาม ความพึงพอใจ ความรู้สึกทางจิตนี้มีการเปลี่ยนแปลงไปตามสิ่งเร้าสู่อารมณ์สุข รัก สนุกสนาน เพลินใจ ฮึกเหิม โกรธ โศกเศร้า ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2554: 1408) อธิบายอารมณ์เช่นนี้ว่า “สิ่งที่ยึดหยุ่นจิตโดยผ่านทางตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ เช่น รูปเป็นอารมณ์ของตา เสียงเป็นอารมณ์ของหู” ดังนั้นเมื่อนำมาอธิบายในรูปของการสัมผัสงานศิลปะ จึงปรากฏว่าการสื่อสารรับรู้ด้วยสื่อสัมผัสงานศิลปะนี้พบได้ในงานด้านคีตศิลป์ ดุริยางคศิลป์ (Music) การสื่อสารรับรู้

ด้วยทัศนสัมพันธ์งานศิลปะพบได้ในงานด้านทัศนศิลป์และนฤมิตศิลป์ (Visual Arts & Creative Arts) ส่วนสอดทัศนสัมพันธ์งานศิลปะพบในงานด้านนาฏศิลป์หรือศิลปะการแสดง (Performing Arts) เป็นการสัมพันธ์ใน “รสรามณ์งานศิลปะ” ดังพิจารณาได้จากแผนภูมิ ดังนี้

แผนภูมิ 2 แสดงการสัมพันธ์ “รสรามณ์งานศิลปะ”

แผนภูมิ: ผู้เขียน

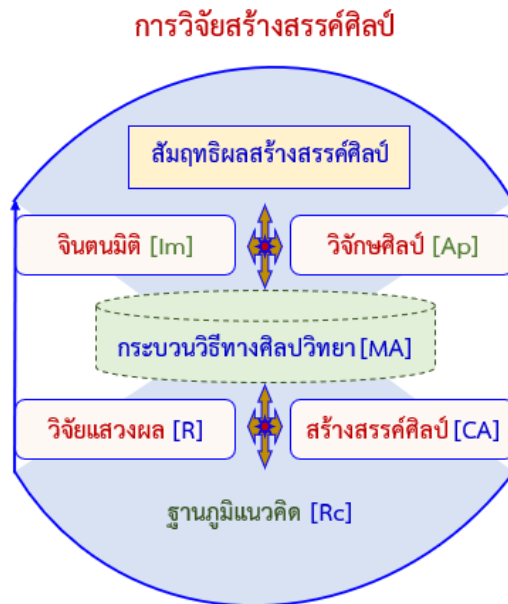
การสัมพันธ์รับรู้งานศิลปะทั้งสอดศิลป์ ทัศนศิลป์ นฤมิตศิลป์ นาฏศิลป์ ศิลปะการแสดง อรรถรสหรือ รสรามณ์ของสุนทรียภาพดังกล่าวถึงนี้ ประกอบด้วยการปรากฏผลงานศิลปะที่แสดงออกในรูปความงามตามสภาวะรูปวัตถุ คุณค่าในความงาม ความไพเราะ ความสัมพันธ์ของผัสสะ (ทั้งผัสสะที่กระทบรู้ได้ด้วยกายและใจ) การตัดสินคุณค่าศิลปะ เพื่อตีความ เพื่อวิพากษ์ หรือเพื่อประเมินระดับของปรากฏการณ์ศิลปะนั้นต้องเป็นไปตามความรู้และประสบการณ์ โดยกล่าวนี้อย่อมพบข้อจริงเชิงประจักษ์ว่าการสัมพันธ์ศิลปะนั้นมีนัยสำคัญมากของระดับการเข้าถึงที่แตกต่างกันด้วยระดับของความรู้ระดับประสบการณ์ และศักยภาพของแต่ละบุคคลเป็นสำคัญ

ศิลปะสร้างสรรค์เป็นกระบวนการของกรรมวิธีที่ลำดับความคิด การกระทำอย่างต่อเนื่องไปสู่ปรากฏการณ์ให้เกิดมีขึ้น ให้ปรากฏขึ้นจนมีความสำเร็จผลด้วยความรู้สึกรู้สึกนึกคิดของปัจเจกศิลป์ผู้สร้างสรรค์ ความคิดสร้างสรรค์เป็นกระบวนการระหว่างวิถีชีวิต ผลิตภัณฑ์ที่ใช้ตามความจำเป็นเพื่อการดำเนินชีวิต เมื่อการดำเนินชีวิตมีความพร้อมครบถ้วนแล้ว ศิลปะที่เป็นความคิดสร้างสรรค์จึงก้าวมา มีบทบาท 3 ประเภท คือ ประเภทความคิด (Creative Thinking) ประเภทความงาม (Beauty Creativity) ประเภทประโยชน์ใช้สอย (Function Creativity) ความคิดก่อให้เกิดสิ่งแปลกใหม่ สิ่งดีงาม ไพเราะ ความมีคุณค่า และมีประโยชน์

แบบการสร้างสรรค์ในสาระที่กล่าวถึงนี้เป็นระบบแนวคิดที่มุ่งอธิบายในมิติของงานศิลปะตามประกาศ ก.พ.อ. เรื่อง การกำหนดชื่อสาขาวิชาสำหรับการเสนอขอกำหนดตำแหน่งทางวิชาการ และการ

เทียบเคียงสาขาวิชาที่เคยกำหนดไปแล้ว พ.ศ. 2561 มีทัศนศิลป์ นฤมิตศิลป์ ดุริยางคศิลป์ คีตศิลป์ นาฏศิลป์และศิลปะการแสดง มิติของงาน “ศิลป์” เช่นกล่าวนี้มิได้มุ่งการสร้างสรรค์เท่านั้นแต่ยังมุ่งเน้นไปที่การค้นคว้าหาความรู้ความจริงในวิถีวิทยาการวิจัย “วิจัยแสวงผล” [R - Research] และใช้กระบวนการวิธีการทางศิลปะ [MA - Methodical Art] ให้เกิดผลขึ้น จากนั้นจึงนำผลวิจัยมาสู่กระบวนการสร้างสรรค์ศิลป์ [CA - Creative Art] มีจินตนาการ [Im - Imagination] ตามมุมมองและความคิดที่เสรีของผู้สร้างสรรค์และตั้งอยู่บนฐานที่ได้รับจากผลการวิจัย จนบรรลุถึงวิจักษณ์ศิลป์ [Appreciation] ที่แสดงออกในคุณค่าของศิลปาศิลป์อันเป็นที่ยิ่งของชิ้นงานดังปรากฏสัมฤทธิ์ผลสร้างสรรค์ศิลป์ มีแผนภูมิแสดงแนววิธีการวิจัยและสร้างสรรค์ศิลป์ คือ

แผนภูมิ 3 แสดงแนววิธีการวิจัยสร้างสรรค์ศิลป์

แผนภูมิ: ผู้เขียน

นิยาม “งานวิจัย” และ “ผลงานสร้างสรรค์ด้านสุนทรียะ ศิลปะ” ตามประกาศ ก.พ.อ. เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการพิจารณาแต่งตั้งบุคคลให้ดำรงตำแหน่งผู้ช่วยศาสตราจารย์ รองศาสตราจารย์ และศาสตราจารย์ พ.ศ. 2560 ให้คำอธิบายว่า

งานวิจัย หมายถึง “ผลงานทางวิชาการที่เป็นงานศึกษาหรืองานค้นคว้าอย่างมีระบบ ด้วยวิถีวิทยาการวิจัยซึ่งเป็นที่ยอมรับในสาขาวิชานั้น ๆ และมีที่มาและวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน เพื่อให้ได้มาซึ่งคำตอบหรือข้อสรุปรวมที่จะนำไปสู่ความก้าวหน้าทางวิชาการ (งานวิจัยพื้นฐาน) หรือการนำวิชาการนั้นมาใช้ประโยชน์ (วิจัยประยุกต์) หรือการพัฒนาอุปกรณ์ หรือกระบวนการใหม่ที่เกิดประโยชน์”

ผลงานสร้างสรรค์ด้านสุนทรียะ ศิลปะ หมายถึง “ผลงานหรือชุดของสร้างสรรค์ที่แสดงให้เห็นถึงคุณค่าทางสุนทรียะ ปรัชญา จริยธรรม หรือเป็นงานที่สะท้อนสังคม แสดงให้เห็นถึงความสามารถในการสร้างสรรค์ของเจ้าของผลงาน มีการนำเสนอพร้อมคำอธิบายอันก่อปรด้วยหลักวิชาที่เอื้อต่อการสร้างความรู้ความเข้าใจในความหมายและคุณค่าของงาน เช่น ผลงานสร้างสรรค์ด้านวรรณกรรม ด้านศิลปะการแสดง ด้านดนตรี ด้านสถาปัตยกรรม การออกแบบ จิตรกรรม ประติมากรรม ภาพพิมพ์ และศิลปะด้านอื่น ๆ”

(ประกาศ ก.พ.อ. 2560, นิยาม: ผลงานสร้างสรรค์ด้านสุนทรียะ ศิลปะ ข้อ 6.2.8)

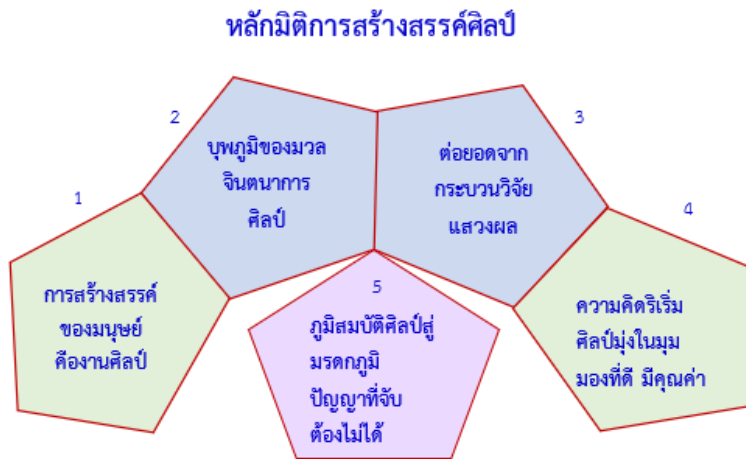
หลักแห่งทฤษฎีการสร้างสรรคศิลป์

ทฤษฎีการสร้างสรรคศิลป์ มีหลักคิด 2 ประการ คือ หลักมิติการสร้างสรรคและหลักวิพธิลักษณะการสร้างสรรค หลักคิดทั้งสองมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงต่อกันระหว่างมุมมองที่มีทิศทางมุ่งไปให้เกิดมีขึ้นกับคุณลักษณะเฉพาะที่มีความหลากหลาย ซึ่งหมายรวมถึงคำที่มีความหมายใกล้เคียงกันด้วย เช่น การรังสรรค ประดิษฐ์ ทศนนิมิต การคิดทำร้ายรำ แต่งเพลง ประพันธ์เพลง ได้หลอมรวมความเป็นเหตุผลของปัจจัยตามทฤษฎี

1. หลักมิติการสร้างสรรคศิลป์

หลักมิติการสร้างสรรคศิลป์เป็นมุมมองที่มีทิศทางมุ่งไปให้เกิดมีขึ้นด้วยการตรึงรองความเป็นภูมิปัญญาของสมบัติศิลป์ในช่วงกาลปัจจุบันของผู้สร้างสรรคไปสู่ความเป็นมรดกภูมิปัญญา มุมมองการสร้างสรรคนี้เกิดขึ้นด้วยเหตุปัจจัย 5 ประการ ดังแผนภูมิ คือ

แผนภูมิ 4 แสดงหลักมิติการสร้างสรรคศิลป์

แผนภูมิ: ผู้เขียน

หลักมิตการสร้างสรรค์ศิลปะตามแผนภูมิประกอบด้วยมุมมอง 5 ประการ มีรายละเอียดดังนี้

1.1 การสร้างสรรค์ศิลปะเกิดขึ้นจากการกระทำของมนุษย์

การเกิดขึ้นของงานศิลปะเป็นความงดงามจากการกระทำให้เกิดงานศิลปะ ทั้งดุริยางคศิลป์ ทักษะศิลป์ และนาฏศิลป์ได้นั้น สำเร็จขึ้นด้วยการสร้างสรรค์ของมนุษย์เท่านั้น สัตว์ทั้งหลายไม่ว่า ลิง ช้าง ม้า บ่าง ค่าง ชะนี หมี หมู หมา กา ไก่ นก ไม่สามารถสร้างสรรค์งานศิลปะได้ การที่หมา ลิง ช้าง วาดรูป เขียนอักษร เล่นดนตรี ได้นั้น เป็นการกระทำซ้ำ ๆ ทำได้ตามคำสั่งของผู้ฝึกจนทำได้เท่าที่ทำได้ ไม่สามารถสร้างเสริมด้วยจินตนาการของตนเอง เช่นเดียวกับปรากฏการณ์ธรรมชาติ ก็มีได้อยู่ในปัจจัยของการสร้างสรรค์งานศิลปะ หมูเหม่งที่ลอยเกาะกลุ่มติดกับแสงสีของแสงอาทิตย์เกิดเป็นรูปร่างต่าง ๆ ขุนเขาทิวไม้ เสียงนกร้อง ไก่ขัน นกยูงแพนปีกหางวิ่งเร่ร่อนราวร้ายระบำ ร้องเรียกเพรียงหาคู่ น้ำตกไหลพลิวกระทบหิน ชะง่อนผา กอไม้ไหวไปมา ตามสายลม หรืออาการใด ๆ ที่เป็นไปตามธรรมชาติ สิ่งนั้นไม่ใช่ศิลปะ สิ่งนั้นเป็นธรรมชาติ เพราะธรรมชาติก็คือธรรมชาติ เมื่อใดก็ตามที่ศิลปินได้พินิจปรากฏการณ์เหล่านั้นจนเกิดจินตนาการ เช่น ศิลปินดนตรีนำเสียงที่ได้ยินจากธรรมชาตินั้นมาเรียงร้อยเป็นลีลาสำเนียงทำนองด้วยเสียงขับร้องหรือบรรเลงเครื่องดนตรี ศิลปินวาดปั้นแกะสลักฉลุสลักถักทอเป็นภาพเป็นชิ้นผลงาน เกิดรูปร่างลวดลายตามที่เห็นตามจินตนาการ ศิลปินนักแสดงประดิษฐ์นาฏยริ่งสรรค์ด้วยลีลาท่าเต้น เยื้องกราย ร่ายรำ ผูกสาระเป็นเรื่องราว การกระทำในลักษณะดังกล่าวของศิลปินจัดเป็นงานสร้างสรรค์ศิลปะ

1.2 การสร้างสรรค์ศิลปะเกิดขึ้นจากบุพภูมิของมวลจินตนาการ

การเรียนรู้เพื่อดำรงชีวิตให้ชีวิตอยู่รอด การสังเกต ลองผิดลองถูก ปรับตัวให้เข้ากับการใช้ชีวิต พัฒนาสิ่งใหม่ที่เกิดขึ้น เริ่มมีการใช้ไฟประกอบอาหาร สร้างเครื่องมือจับสัตว์ รู้จักการสร้างเครื่องนุ่งห่ม ใช้หนังสัตว์ให้เกิดประโยชน์ รู้จักใช้หินเป็นหัวทอกหรือขัดถูกระทบให้เกิดประกายไฟ เป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิต จนถึงการใช้โลหะทำเครื่องมือเครื่องใช้ อาวุธ และเครื่องดนตรี การสั่งสมความรู้เป็นคุณสมบัติสำคัญที่มนุษย์มี จากปฏิบัติการเพื่อความอยู่รอดแล้วจึงเริ่มสังเกตสิ่งรอบข้างของธรรมชาติ การอุบัติของสรรพสิ่งที่พึงพอใจและไม่พึงพอใจ เกิดความกลัวต่อปรากฏการณ์ธรรมชาติ เช่น ไฟร้อน ไฟผ่า แผ่นดินไหว โรคภัยไข้ป่วยและคร่าชีวิตคนในชุมชน มนุษย์เริ่มเกิดคิดเป็นความเชื่อว่าในธรรมชาติรอบกายมีสิ่งเร้นลับซึ่งมีอำนาจเหนือธรรมชาติ ผู้ทรงไว้ด้วยอำนาจนี้มีอิทธิฤทธิ์ดลบันดาลให้เกิดสิ่งต่าง ๆ ความเชื่อต่อผู้ทรงอำนาจจึงมีเรียกชื่อที่แตกต่างไปตามแต่ละกลุ่มชุมชนและสังคมนั้น จนยอมรับความเป็นเอกภาพของผู้สร้าง ผู้ให้ ผู้อนุเคราะห์ช่วยเหลือ ดังพบการเรียกชื่อว่า “ผี” ของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ความเชื่อต่อเทพเจ้า พระเจ้า ตามฐานความเชื่อและความศรัทธาของแต่ละวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นและมีพัฒนาการต่อไป

วัฒนธรรมเป็นบุพภูมิที่อธิบายภาวะหนึ่งของสังคมที่คละเคล้ากับความ เป็น “มานุษยวิทยา” คือเป็นเรื่องราวของมนุษยชาติที่สร้างขึ้น มีพัฒนาการ มีการเรียนรู้ ทั้งในสายบรรพชนของตระกูล ในหมู่ชนของกลุ่มชาติพันธุ์ สังคมขนาดเล็กขยายไปเป็นสังคมขนาดใหญ่ระดับภาค ระดับประเทศ ภูมิภาคของประชาชาติ และระดับโลก เมื่อมีการติดต่อสื่อสารตามมิติของโลกาภิวัตน์ เกิดการแผ่กระจายความรู้จูงนำไปสู่ความเป็นสมมติร่วมของมวลมนุษยชาติ สรรพสิ่งของวัฒนธรรมหนึ่ง ๆ จึงห้อมล้อมไปด้วยบริบทที่ฉายภาพให้เห็นโครงสร้างและเอกลักษณ์วัฒนธรรม มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันตามแนวทฤษฎี “มานุษยวัฒนธรรมสัมพันธ์” ที่อธิบายว่า มนุษย์เป็นผู้สร้างวัฒนธรรม

วัฒนธรรมเป็นของมนุษย์ วัฒนธรรมคงติดตัวมนุษย์ไปทุกหนทุกแห่ง เช่น คนไทยเป็นผู้ครองวัฒนธรรมไทย พูดภาษาไทย เขียนภาษาไทย รับประทานอาหารไทย มีพฤติกรรมที่แสดงคุณลักษณะไทย เมื่อคนไทย กลุ่มคนไทย ไปตั้งถิ่นฐาน ณ ที่ใดในโลก วัฒนธรรมไทยย่อมติดตัวคนไทยไปทุกแห่งแห่งที่

การฝังลึกในวัฒนธรรมของมนุษย์ตั้งแต่แรกเกิดจนเติบโตใหญ่นั้นนับเป็นบุญภูมิของแต่ละคน ความเชื่อ ศาสนา ความศรัทธา ความมั่นใจ ความรัก และอีกหลากหลายเป็นปัจจัยของบุญภูมิ สิ่งนี้มีพลังมีอิทธิพล ในการสร้างความคิดของมวลจินตนาการให้การขับเคลื่อนงานสร้างสรรค์ศิลป์ ความเชื่อผสมผสานกับความศรัทธาเป็นจุดเริ่มต้นของมหัศจรรย์งานศิลป์ที่ยิ่งใหญ่ ศาสนสถานของทุกศาสนามีความยิ่งใหญ่โอฬารของศิลปะที่วิจิตร บทเพลงที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรม การรำรำ การแสดงเพื่อบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ จัดเป็นบุญภูมิให้เกิดการสร้างสรรศิลป์ขึ้น

1.3 การสร้างสรรค์ศิลป์เกิดขึ้นจากการต่อยอดบุญภูมิด้วยกระบวนการวิจัยแสวงผล

บุญภูมิคือความจริงในวัฒนธรรมที่สัมพันธ์กับวิถีชีวิตมนุษย์ การสร้างสรรค์ศิลป์ที่เกิดขึ้นจากบุญภูมิมีปรากฏทั่วไป เพราะเป็นการสร้างสรรค์ที่ใช้ฐานคิดที่ปรากฏในบริบทโดยรอบแล้วจินตนาการผสมกัน แต่ยังมีกระบวนการที่อีกลักษณะที่บอกความจริงแท้ในความคิด และยืนยันข้อมูลด้วยกระบวนการศึกษาค้นคว้า หรือด้วยวิธีวิทยาการวิจัยเพื่อให้ทราบผลของสิ่งที่จะนำไปใช้ต่อยอดบุญภูมิ

ในงานพระราชพิธีพระราชทานเพลิงพระบรมศพของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร (ช่วงงานพระราชพิธี พ.ศ. 2559-2560) บรรดานักวิชาการและนักวิจัยศิลป์ได้ทำการศึกษาเรื่องราวของเขาไกรลาส เพื่อก่อสร้างพระเมรุมาศและส่วนประกอบต่าง ๆ ด้วยจินตนาการโดยยังคงสรรพลึงไว้ เช่น รูปปั้น สัตว์ป่าหิมพานต์ โครงการตามพระราชดำริที่จำลองจัดวางตามแผนผัง การให้ความหมายในเนื้อหาทุกชั้นตอน ยังผลให้เกิดการฟื้นฟูองค์ความรู้ต่าง ๆ ของงานทัศนศิลป์ ส่วนของนาฏศิลป์และศิลปะการแสดงมีการศึกษางานพระบรมศพในอดีตแต่ละครั้งที่ผ่านมา และมีการจัดขึ้นในงานครั้งนี้ด้วย ทั้งโซน หนึ่งใหญ่ ละครหุ่นกระบอก ลิเก ในด้านดุริยางคศิลป์และคีตศิลป์มีการศึกษาค้นคว้าการบรรเลงวงดนตรี มีการนำกลองมโหระทึกเข้าร่วมระฆังในวงปีฉนวนกลองชนะ วงบัลลอย วงปี่พาทย์ วงปี่พาทย์นางหงส์ วงปี่พาทย์มอญ แม้กระทั่งการแสดงดนตรีสากล ละครเวที บัลเลต์ การสืบค้นเพลงจากโน้ตเพลงที่มีการบันทึกไว้เพื่อนำเข้าสู่การบรรเลงในงานพระราชพิธีก็เป็นวิธีหนึ่งในงานนี้ด้วย

เมื่อนักสร้างสรรค์ที่ดำเนินการด้วยวิธีใช้ผลที่ได้จากการวิจัยเพื่อเป็นฐานรองรับการสร้างสรรคงานศิลป์นี้จึงนับเป็นการแสดงที่ให้เห็นภูมิพลังของร่องรอยองค์ประกอบ มีตัวอย่างให้เห็นเป็นตัวอย่างงานศิลป์แบบฉบับ เช่น การสร้างชุดโบราณคดีของนายธนิศ อยู่โพธิ์ อติตออิติกรรมศิลปากร เกิดความคิดว่าภาพจำหลักศิลปะการรำรำซึ่งท่านได้พบเห็นระหว่างการออกตรวจราชการทั่วประเทศ นักรำรำปรากฏอยู่ตามศาสนสถานต่างยุคสมัยมีความหลากหลาย คำถามว่า “ทำไม” (Why) เป็นประเด็นผสมกับจินตนาการว่า “หากภาพจำหลักนั้นมีชีวิตชีวาออกมารำรำ เคลื่อนไหว ได้น่าจะเกิดความงดงาม จินตนาการของคนเริ่มสร้างในยุคแรกและต่อ ๆ กันมา ภาพจำหลักนั้นทำได้ “อย่างไร” (How) ด้วยใจพท์ว่าทำไมและอย่างไรนี่คือบุญภูมิของมวลจินตนาการ การศึกษาค้นคว้าได้เกิดขึ้นอย่างเป็นระบบตามขั้นตอนเมื่อเทียบด้วยระเบียบวิธีวิทยา (Methodology) ฝ่ายทัศนศิลป์

เก็บรวบรวมบันทึกข้อมูลภาพนักฟ้อนนักรำต่าง ๆ ทั่วประเทศและดินแดนวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องโดยไม่ใช้กรอบเส้นแบ่งประเทศมาถักกันความหลากหลายเหล่านั้น เมื่อผ่านกระบวนการจำแนกข้อมูลการวิเคราะห์และสังเคราะห์แล้วได้ยุคสมัยของข้อมูล 5 ยุค คือทวารวดี ศรีวิชัย เชียงแสน ลพบุรี และสุโขทัย พร้อมกับการออกแบบเครื่องแต่งกายจากฐานความรู้ที่ปรากฏจากข้อมูลภาพ ฝ่ายนาฏศิลป์และศิลปะการแสดงมีศิลปินชั้นครูร่วมจินตนาการและสร้างสรรค์กระบวนการท่าร่ายรำตามยุคสมัย ฝ่ายดุริยางคศิลป์จินตนาการและสร้างสรรค์ทำนองเพลงทั้ง 5 ชุดของการแสดงเป็นเพลงสำเนียงมอญ (ทวารวดี) สำเนียงขวา (ศรีวิชัย) สำเนียงล้านนา (เชียงแสน) สำเนียงขอม (ลพบุรี) และสำเนียงสยาม (สุโขทัย) ได้ชุดระบำสวยงามที่มีชื่อว่า ระบำโบราณคดี จำแนกเป็น ระบำทวารวดี ระบำศรีวิชัย ระบำเชียงแสน ระบำลพบุรี และระบำสุโขทัย งานสร้างสรรค์ศิลป์ชุดนี้จัดเป็นชุดการแสดงแบบแผนเป็นต้นความคิดให้แก่วงการศิลปะในเวลาต่อมาอีกจำนวนมากในใช้เป็นแนวคิดแนวทางการจินตนาการสร้างสรรค์ทั้งในในประเทศไทยและประเทศเพื่อนบ้านที่มีวัฒนธรรมร่วมคล้ายกัน

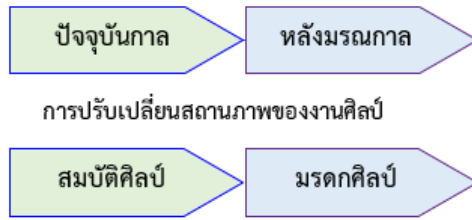
1.4 การสร้างสรรค์ศิลป์เกิดขึ้นจากความคิดริเริ่มในมุมมองที่ตี ก่อเกิดสมบัติศิลป์ของมนุษยชาติ

การสร้างสรรค์ศิลป์เกิดขึ้นจากการกระทำของมนุษย์ ด้วยความเป็นปัจเจกศิลป์หรือโดยกลุ่มศิลปินที่ร่วมกระทำก็ตาม การเกิดขึ้นย่อมเริ่มต้นจากความเป็นปัจเจกเสมอ ส่วนกลุ่มบุคคลที่ร่วมกระทำนั้นเป็นส่วนขยายของการเริ่ม ในเนื้อหาของศิลป์หรือผลิภาวะที่เกิดขึ้นนั้นหากเป็นความคิดริเริ่มย่อมเกิดขึ้นจากบุคคลแรกคิดให้เป็นไปตามความคิดนั้น ความคิดริเริ่มมีทิศทางที่ดำเนินไปในทางดีเสมอ (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2556: 1003) เมื่อผู้สร้างสรรค์ริเริ่มงานศิลป์บนฐานคิดของตนด้วยจินตนาการจากบุพภูมิหรือจากการต่อยอดบุพภูมิก็ตาม ผลงานศิลป์ที่เกิดขึ้นนั้นย่อมเป็นสมบัติศิลป์ที่ปรากฏและคงอยู่ของผู้สร้างสรรค์ ในขณะที่เดียวกันสมบัติศิลป์นั้นก็ย่อมเป็นตัวแทนของสถาบัน ชุมชน ของประเทศชาติ ไปจนถึงมนุษยชาติ ดังพบว่าชิ้นงานของดุริยางศิลป์ทั้งบทเพลงรูปแบบวงบรรเลง สร้างสรรค์ขึ้นแล้วนำออกสู่สังคมในลักษณะการเผยแพร่ เพื่อการพาณิชย์ งานจิตรกรรม ประติมากรรม ที่มีการจัดแสดงตามงานแสดงผลงานศิลป์ทั้งในชุมชน ในประเทศต่างประเทศ งานสร้างสรรค์ในรูปแบบนาฏศิลป์ ฟ้อน ระบำ รำ เต้น โขน ละครไทย ละครเพลง ละครเวที ละครโทรทัศน์ ภาพยนตร์ สมบัติศิลป์ดังกล่าวนอกจากเป็นของบุคคล กลุ่มบุคคล สร้างสรรค์แล้วยังเป็นตัวแทนของสังคมในทุกภาคส่วน คือ ของชุมชน ของจังหวัด ของชาติ และของโลก

1.5 การสร้างสรรค์ศิลป์เกิดขึ้นเป็นภูมิสมบัติศิลป์ที่แสดงถึงความถึงพร้อมของมนุษย์แล้ว สืบทอดไปเป็นมรดกภูมิปัญญาที่จับต้องไม่ได้ (Intangible Cultural Heritage)

สมบัติศิลป์คือปัจจุบันกาลของงานสร้างสรรค์ศิลป์ที่เกิดขึ้น โดยดำรงอยู่ในความเป็นเจ้าของแห่งปัจเจกบุคคล กลุ่มบุคคล หรือสังคมซึ่งเป็นที่ก่อให้เกิดงานศิลป์ เมื่อกาลเวลาผ่านไปแล้วสมบัติศิลป์ย่อมปรับสภาพหลังมรณกาลไปเป็นมรดกศิลป์ความเป็น “มรดกศิลป์” จึงเป็นความตามนินยาคารตกทอดสมบัติศิลป์ของผู้สร้างสรรค์ไว้หลังมรณกรรมให้เปลี่ยนสภาพจากสมบัติศิลป์เป็นมรดกศิลป์ทันที ความหลากหลายของมรดกงานศิลป์เมื่อเป็นมรดกของสังคมแล้วก็ยังคงการสืบทอดต่อไป ด้วยวิธีเรียนรู้จากระบบการศึกษา ด้วยการขับเคลื่อนตามพลวัตของสังคมและวัฒนธรรม จากรุ่นสู่รุ่น จากอดีตกาลสู่ปัจจุบันกาล ไปยังอนาคตกาลสืบทอดต่อ ๆ กันไป ดังแผนภูมิ

แผนภูมิ 5 การปรับเปลี่ยนสถานภาพของงานศิลป์

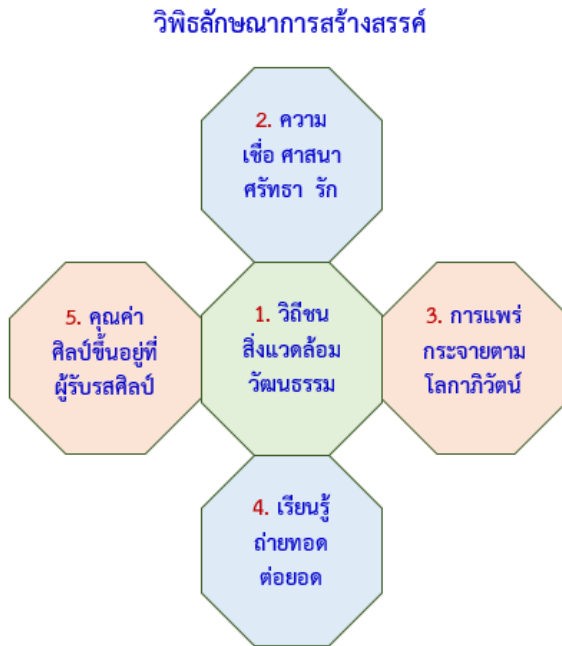
แผนภูมิ: ผู้เขียน

มรดกภูมิปัญญาที่จับต้องไม่ได้ (Intangible Cultural Heritage) คือมรดกความคิดที่คิดและกระทำให้เกิดผลเชิงประจักษ์ ภาพที่วาดอย่างวิจิตรงดงามนั้นปรากฏเป็นรูปธรรม การแสดงโขนละคร ละครเวที หุ่นละครเล็ก หุ่นกระบอก ดำเนินเรื่องเร้าใจชวนติดตามเป็นรูปที่เห็น ดนตรีที่บรรเลงเพลงไพเราะ บทละคร วรรณคดีที่อ่านแล้วเห็นนาฏการ ความเชื่อ พิธีกรรม ขนบประเพณี สิ่งที่กำลังถึงนี้มิใช่สิ่งที่จับต้องได้ อะไรคือความคิด คิดได้อย่างไร ทำไมต้องคิด คิดอย่างไรจึงปรากฏความงดงามไพเราะ สวยงาม การได้มาของกระบวนการในศิลปวัฒนธรรมได้สะท้อนภูมิปัญญา สืบทอดต่อกันมาจนเป็นมรดกที่จับต้องไม่ได้ในความคิดและจินตนาการ ในกิจกรรมวัฒนธรรมของชาติต่าง ๆ มีงานศิลป์ที่กำลังถึงนี้และได้รับการขึ้นทะเบียนกับชาติสมาชิก สำหรับประเทศไทยมีมรดกภูมิปัญญาที่จับต้องไม่ได้จำนวนมาก สิ่งที่เกิดความภาคภูมิใจเมื่อองค์การสหประชาชาติ (UNESCO) ได้ขึ้นทะเบียนให้ “โขนไทย” เป็นมรดกวัฒนธรรมของมนุษยชาติ (Khon: Cultural Heritage of Humanity) เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน พ.ศ. 2561

2. วิถีลักษณะการสร้างสรรค

วิถีลักษณะการสร้างสรรค คืออาการของคุณสมบัติที่มีความเหมาะสมสอดคล้องและส่งผลต่องานสร้างสรรค์ศิลป์ รากฐานหรือพื้นภูมิงานสร้างสรรค์เป็นส่วนสำคัญในการคิด เกิดจินตนาการ สิ่งเหล่านี้เป็นนามธรรมดั่งยวดยานที่นำไปสู่ชิ้นงานรูปธรรม สิ่งแรกคือ วิถีชนที่ร่ายล้อมด้วยวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ความเชื่อความศรัทธาต่อศาสนา การแพร่กระจายของสังคมโลกที่สื่อสารถึงกันกลายเป็นหนึ่งหน่วยสังคมขนาดใหญ่ การสื่อสารเชื่อมโยงตามวิถีโลกาภิวัตน์ กระบวนการคิดองค์ความรู้ ที่ก่อร่างสู่ชิ้นงาน เป็นสิ่งที่เป็ประโยชน์นานุเคราะห์ในการเอื้อเพื่อช่วยเหลือให้เกิดผลได้ตามความต้องการและเกิดคุณค่าตามความคิดไว้ ระหว่างบุคคลหนึ่งกับบุคคลหรือกลุ่มบุคคลในการถ่ายทอดให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาต่อยอดต่อ ๆ กันไป งานศิลป์ที่เกิดขึ้นจึงเข้าข่ายลักษณะของภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (Intangible Cultural Heritage) สามารถเรียนรู้ เลียนแบบ พัฒนา และต่อยอด ส่วนระดับของความงามวิจิตร ความเสน่ห์ไพเราะ ที่มีการประเมินคุณค่าจะปรากฏมากหรือน้อยเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับภูมิความรู้ ภูมิประสบการณ์ของผู้รับหรือบริโภค ดังคำอธิบายตามแผนภูมิและคำอธิบายในรายละเอียด ดังนี้

แผนภูมิ 6 แสดงการสร้างสรรคในมิติวิพิธลักษณะการ

แผนภูมิ: ผู้เขียน

2.1 วิถีชน ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และกระบวนการทางวัฒนธรรม มีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กับงานสร้างสรรค์ศิลป์

วิถีชน ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และกระบวนการทางวัฒนธรรม เป็นเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับปัจเจกศิลปินโดยตรงเพราะต้องดำรงชีวิตอยู่ด้วยตนเอง อยู่ท่ามกลางสังคมครอบครัว รายล้อมไปด้วยบริบทของธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และวิถีวัฒนธรรม เป็นวิพิธลักษณะให้ปัจเจกศิลปิน เกิดแรงบันดาลใจสร้างสรรค์ศิลป์ ผลงานที่ปรากฏเพื่อต่อยอดการดำรงชีวิต เช่น อุปกรณ์เครื่องมือ เครื่องใช้ในชีวิตรประจำวัน มีการสร้างสรรค์ออกแบบชิ้นงานให้งดงามด้วยงานวิจิตรศิลป์ ดุริยรังสรรค์ เพลงที่ไพเราะวิจิตรจากสิ่งที่มีอยู่ก่อน การสร้างสรรค์ทำร่ำ ระบาย ฟ้อน ต่อยอดไปสู่ความงดงามที่เพิ่มขึ้น หรือด้วยวิธีการสร้างสรรค์ศิลป์ในลักษณะอื่นที่ปัจเจกศิลปินใช้บุพพนิมิตของวิถีชน ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และกระบวนการทางวัฒนธรรม เป็นฐานจินตนาการในการสร้างสรรค์ศิลป์

2.2 ปัจจัยภายในด้านความเชื่อ ศาสนา ความศรัทธา ความรัก มีผลต่อการสร้างสรรค์ศิลป์

งานสร้างสรรค์ระดับอภิมหาอลังการ เช่น โบราณสถานทางศาสนาทุกศาสนา พีรามิดในอียิปต์ พีรามิดของชนเผ่าอินคา พระพุทธรูป เทวรูป ปราสาทพระราชนิเวศน์หลายแห่งในโลก หัซมาฮาล แห่งความรัก ประติมากรรม งานวิจิตรศิลป์ชั้นยอด เกิดจากปัจจัยภายในที่เกิดขึ้นจากความเชื่อ ความศรัทธา ต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ พระเจ้า พระพุทธเจ้า เทพเจ้า สิ่งมีอำนาจเหนือ

ธรรมชาติ ต่อความยิ่งใหญ่ในความรัก ด้วยแรกซบภายในจึงเป็นบ่อเกิดของจินตนาการ ปรากฏการณ์เกิดขึ้นจากผู้นำจิตวิญญาณ ผู้นำที่ทรงพลังอำนาจ การส่งต่อความคิดและการสนับสนุนปัจจัยเกื้อหนุนต่าง ๆ เช่น กำลังคน ค่าใช้จ่าย วัตถุดิบเพื่อใช้ในกระบวนการสร้างสรรค์ หรือปัจจัยของปัจเจกบุคคล ผู้สร้างสรรค์ศิลป์ในการแกะสลักลอยตัวเป็นเชิงชั้นในเนื้อไม้ สลักงาช้าง ศิราภรณ์ ภาพวาดต่าง ๆ การประพันธ์เพลงบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์เพื่อกิจศาสนกรรม

2.3 ปัจจัยภายนอกด้านวิถีโลกาภิวัตน์ การแพร่กระจายทางวิทยาศาสตร์

เทคโนโลยี นวัตกรรม มีผลต่อการสร้างสรรค์ศิลป์

ความเจริญทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม ก่อให้เกิดความก้าวหน้าของสรรพสิ่งในสังคมที่หลากหลาย ทั้งด้านการติดต่อสื่อสาร การเดินทางไปมาของผู้คนจากถิ่นหนึ่งไปยังอีกถิ่นหนึ่ง ทำให้สังคมของมนุษยชาติเกิดความเปลี่ยนแปลงอย่างมาก ทิศทางความก้าวหน้าแบบก้าวกระโดดของการพัฒนาสังคมจากระดับ 1.0 ยุคหาของป่าล่าสัตว์เพื่อความอยู่รอด มาเป็นระดับ 2.0 ยุคสังคมเกษตรและอุตสาหกรรมเบา ระดับ 3.0 ยุคอุตสาหกรรมหนัก ระดับ 4.0 ยุคนวัตกรรมและเทคโนโลยี และระดับ 5.0 เป็นยุคก้าวไกลด้วยอัจฉริยภาพล้ำของวิทยาศาสตร์และนวัตกรรม ปรากฏการณ์ของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่พัฒนาดังกล่าวเป็นปัจจัยภายนอกผนวกกับวิถีโลกาภิวัตน์ การแพร่กระจายทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี นวัตกรรม จึงมีผลต่อการสร้างสรรค์ศิลป์ ให้ปัจเจกศิลปินรับรู้งานศิลป์ที่เกิดในแต่ละภูมิภาคของโลก การรับรู้ผ่านช่องทางการสื่อสารของสื่อต่าง ๆ การเข้าร่วมเสวนา ความร่วมมือในงานร่วมสมัยระดับชาติ ระดับนานาชาติ คือ การแสดงนิทรรศการศิลป์ของงานทัศนศิลป์ การจัดมหกรรมทางดุริยางคศิลป์ การจัดมหกรรมทางนาฏศิลป์และศิลปะการแสดง เกิดสภาวะการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ถ่ายโอนความคิดและจินตนาการ และต่อยอดสร้างสรรค์ให้งานศิลป์แต่ละสาขามีพัฒนาการ เกิดขึ้นงานที่ไม่เพียงเป็นสมบัติของปัจเจกศิลปิน ของสังคมประเทศเท่านั้น แต่เป็นของมนุษยชาติด้วย จนท้ายสุดเมื่อกาลเวลาผ่านไปชิ้นงานศิลป์ที่สร้างสรรค์ขึ้นก็เปลี่ยนสถานภาพเป็นมรดกภูมิปัญญาของมนุษยชาติอย่างน่าภาคภูมิใจ

2.4 งานสร้างสรรค์ศิลป์สามารถเรียนรู้ สะสมความรู้ ถ่ายทอด ริเริ่มขึ้นใหม่

และพัฒนาต่อยอดได้

การสร้างสรรค์งานศิลป์ที่เกิดขึ้นจากวิถีชน ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม กระบวนการทางวัฒนธรรม ซึ่งเป็นบุญภูมิ งานสร้างสรรค์ศิลป์ที่เกิดจากปัจจัยภายในด้านความเชื่อ ศาสนา ความศรัทธา ความรัก มีผลต่อการสร้างสรรค์ศิลป์ เกิดจากปัจจัยภายนอกด้านวิถีโลกาภิวัตน์ การแพร่กระจายทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี นวัตกรรม ซึ่งภูมิจินตนาการคือมูมมองของแนวคิดที่เป็นฐานเริ่มต้นของการเกิดผลงานสร้างสรรค์ศิลป์ องค์ความรู้ที่เป็นนามธรรมจับต้องไม่ได้ (Intangible Heritage) แต่สามารถถ่ายทอด สืบทอดความรู้ พัฒนาความคิด พัฒนาทักษะปฏิบัติ ให้เกิดการปฏิบัติตามแบบแผนดั้งเดิม จนมีมุมมองนำไปสู่การริเริ่มสร้างสรรค์ขึ้นใหม่ และพัฒนาต่อยอดงานสร้างสรรค์ศิลป์ต่อไป

2.5 คุณค่าของงานสร้างสรรค์ศิลป์ขึ้นอยู่กับความรู้และประสบการณ์ทางศิลป์ของ

ผู้บรรดศิลป์

การพิจารณาเพื่อวิพากษ์คุณค่างานศิลป์ที่สร้างสรรค์ขึ้น บุคคลย่อมมีมิติในรสนศิลป์ที่แตกต่างกันไปตามพื้นฐานของแต่ละคน การรับรู้ด้วยความพึงใจที่แตกต่างก็มีเหตุมาจากความรู้และจากประสบการณ์บุคคลที่มีต่องานศิลป์ รวมไปถึงการเปิดรับแนวจิตนาการอย่างไม่มีเขตจำกัดของ

ปัจเจกศิลปินมาผสมผสานให้เข้ากับความรู้และประสบการณ์ ทัศนศิลป์ของแต่ละสังคมย่อมมีอัตลักษณ์เฉพาะ ตัวอย่างที่เห็นได้ชัด เช่น รามายณะซึ่งมีต้นกำเนิดจากอินเดียแล้วแพร่กระจายมาสู่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เนื้อหา เรื่องราวของชาติที่รับแตกต่างกันไปจากเดิม การแต่งกายของนักแสดง ทัศนศิลป์ อาวุธที่ตัวละครถือ ทำร้ายรำ การทำบท บทขับร้องตามแต่ละถิ่นวัฒนธรรม ดนตรีที่บรรเลงให้สอดคล้องกับการดำเนินเรื่องในแต่ละช่วงแต่ละตอน ปรากฏการณ์ที่เห็นทั้งการแสดงของประเทศไทย มาเลเซีย ขวา ลาว กัมพูชา พม่า มีความแตกต่างกันทุกมิติ ดังนั้นการรับรู้และประเมินคุณค่าศิลปะจึงต้องศึกษาสิ่งที่เจ้าของแต่ละถิ่นวัฒนธรรมแสดงออก ประสบการณ์ที่มุ่งมองจนพบว่าความคล้ายเหมือนหรือความแตกต่างเป็นอย่างไร อยู่ส่วนใดของเนื้อหาสาระ มุมมองในการตีความและประเมินศิลปะเช่นที่อธิบายนี้มีความซับซ้อนต่อการตีความ การประเมิน การวิพากษ์ ให้เป็นไปด้วยความเที่ยงธรรม

สรุปอภิบาย

การสร้างสรรคศิลป์ เป็นงานศิลปะที่เกิดขึ้นจากปัญญาของมนุษย์ในการกระทำให้เกิดขึ้น ความงามของงานศิลปะมีมุมสะท้อนไปสู่การรับรสศิลป์ ก่อให้เกิดความรู้สึก อารมณ์ จากชื่อเสียง ลีลา ทำนองเพลง จังหวะ สี สัน เส้น ผิว โครงสร้าง รูปทรง ลีลาท่าพ่อน รำ ระเบียบ ต้น ศิลปะเป็นสาระในขอบข่ายตามทิศทางของปรัชญาสาขาคุณวิทยาที่เน้นคุณค่าในสุนทรียศาสตร์ (ความงาม) มิติสุนทรียศาสตร์ครอบคลุมงานด้านดุริยางคศิลป์ นาฏศิลป์ และทัศนศิลป์ เป็นงานศิลปะที่เกิดจากการสร้างสรรค์ของมนุษย์ผู้เป็นศิลปินในการคิดจินตนาการ สร้างสรรค์ สุนทรียภาพที่สื่อให้รับรู้ได้ด้วยอารมณ์ความรู้สึก ความงาม ความไพเราะ เกิดคุณค่า เกิดความสุข ความยินดี

นิยามงานวิจัยและผลงานสร้างสรรค์ด้านสุนทรียะ ศิลปะ ตามประกาศ ก.พ.อ. เรื่องหลักเกณฑ์และวิธีการพิจารณาแต่งตั้งบุคคลให้ดำรงตำแหน่งผู้ช่วยศาสตราจารย์ รองศาสตราจารย์ และศาสตราจารย์ พ.ศ. 2560 อธิบายไว้ว่า **งานวิจัย** หมายถึง “ผลงานทางวิชาการที่เป็นงานศึกษาหรืองานค้นคว้าอย่างมีระบบ ด้วยวิธีวิทยาการวิจัยซึ่งเป็นที่ยอมรับในสาขาวิชานั้น ๆ และมีที่มาและวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน เพื่อให้ได้มาซึ่งคำตอบหรือข้อสรุปรวมที่จะนำไปสู่ความก้าวหน้าทางวิชาการ (งานวิจัยพื้นฐาน) หรือการนำวิชาการนั้นมาใช้ประโยชน์ (วิจัยประยุกต์) หรือการพัฒนาอุปกรณ์ หรือกระบวนการใหม่ที่เกิดประโยชน์” ส่วน **ผลงานสร้างสรรค์ด้านสุนทรียะ ศิลปะ** หมายถึง “ผลงานหรือชุดของสร้างสรรค์ที่แสดงให้เห็นถึงคุณค่าทางสุนทรียะ ปรัชญา จริยธรรม หรือเป็นงานที่สะท้อนสังคม แสดงให้เห็นถึงความสามารถในการสร้างสรรค์ของเจ้าของผลงาน มีการนำเสนอพร้อมคำอธิบายอันก่อปรด้วยหลักวิชาที่เอื้อต่อการสร้างความรู้ความเข้าใจในความหมายและคุณค่าของงาน เช่น ผลงานสร้างสรรค์ด้านวรรณกรรม ด้านศิลปะการแสดง ด้านดนตรี ด้านสถาปัตยกรรม การออกแบบจิตรกรรม ประติมากรรม ภาพพิมพ์ และศิลปะอื่น ๆ”

ศิลปะสร้างสรรค์เป็นกระบวนการของกรรมวิธีที่ลำดับความคิด การกระทำอย่างต่อเนื่องไปสู่ปรากฏการณ์ให้เกิดมีขึ้น ให้ปรากฏขึ้นจนมีความสำเร็จผลด้วยความรู้สึกรู้จักคิดของปัจเจกศิลป์ผู้สร้างสรรค์ ความคิดสร้างสรรค์เป็นกระบวนการระหว่างวิถีชีวิต ผลิตภัณฑ์ที่ใช้ตามความจำเป็นเพื่อการดำเนินชีวิต เมื่อการดำเนินชีวิตมีความพร้อมครบถ้วนแล้ว ศิลปะที่เป็นความคิดสร้างสรรค์จึงก้าวมา มีบทบาท 3 ประเภทคือ ประเภทความคิด (Creative in Thinking) ประเภทความงาม (Creative in

Beauty) ประเภทประโยชน์ใช้สอย (Creative in Function) ความคิดก่อให้เกิดสิ่งแปลกใหม่ สิ่งดีงาม ไพเราะ ความมีคุณค่า และมีประโยชน์

มิติของงาน “ศิลป์” มิได้มุ่งการสร้างสรรคเท่านั้นแต่ยังมุ่งเน้นไปที่การค้นคว้าหาความรู้ความจริงในวิธีวิทยาการวิจัย “วิจัยแสวงผล” [R - Research] และใช้กระบวนการวิธีการทางศิลปะ [MA - Methodical Art] ให้เกิดผลขึ้น จากนั้นจึงนำผลมาสู่กระบวนการสร้างสรรค์ศิลป์ [CA - Creative Art] มีจินตนาการ [Im - Imagination] ตามมุมมองและความคิดที่เสรีของผู้สร้างสรรค์และตั้งอยู่บนฐานที่ได้รับจากผลการวิจัย จนบรรลุถึงวิจักขศิลป์ [Appreciation] ที่แสดงออกในคุณค่าของศิลปาภิศิลป์อันเป็นที่ยิ่งของชิ้นงานดังปรากฏสัมฤทธิ์ผลสร้างสรรค์ศิลป์นั้น

การสร้างสรรคศิลป์เกิดขึ้นจากภูมิรู้ ประสบการณ์ของศิลปิน และการใช้กระบวนการตามระเบียบวิธีวิจัยมาเป็นฐานข้อมูล ด้านขอบข่ายการวิจัยสร้างสรรค์ใช้กระบวนการวิธีทางศิลปวิทยา ทฤษฎีการสร้างสรรคศิลป์มีหลักคิด 2 ประการคือ 1. หลักมิติการสร้างสรรค หลักนี้กล่าวถึงการสร้างสรรค์ศิลป์เกิดขึ้นจากการกระทำของมนุษย์ เกิดขึ้นจากบุพภูมิของมวลจินตนาการ เกิดขึ้นจากการต่อยอดบุพภูมิด้วยผลวิจัยตามระเบียบวิธีวิจัย เกิดขึ้นจากความคิดริเริ่มจนก่อเกิดเป็นสมบัติศิลป์ของชาติ เมื่อเกิดขึ้นเป็นภูมิสมบัติศิลป์ที่แสดงความถึงพร้อมของมนุษย์แล้วจึงสืบทอดไปเป็นมรดกภูมิปัญญาที่จับต้องไม่ได้ 2. หลักวิพิธลักษณะการสร้างสรรค หลักนี้อธิบายถึงลักษณะการพิจารณาคุณสมบัติผลงานการสร้างสรรคศิลป์ 5 ลักษณะ คือ 1. วิถีชน ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และกระบวนการทางวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงสัมพันธ์กับงานสร้างสรรค์ศิลป์ 2. ปัจจัยภายในด้านความเชื่อ ศาสนา ความศรัทธา ความรัก มีผลต่อการสร้างสรรค์ศิลป์ 3. ปัจจัยภายนอกด้านวิถีโลกาภิวัตน์ การแพร่กระจายทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี นวัตกรรม มีผลต่อการสร้างสรรค์ศิลป์ 4. งานสร้างสรรค์ศิลป์สามารถเรียนรู้ สะสมความรู้ ถ่ายทอด ริเริ่มขึ้นใหม่ และพัฒนาต่อยอดได้ และ 5. คุณค่าของงานสร้างสรรค์ศิลป์ขึ้นอยู่กับความรู้และประสบการณ์ทางศิลป์ของผู้รับสรศิลป์ ซึ่งใช้เป็นทิศทางในการวิพากษ์และประเมินคุณค่าทางศิลปะที่เกิดจากการสร้างสรรค์

บรรณานุกรม

- ขวัญใจ คงถาวร. (2562). นาฏยประดิษฐ์ ชุด พิจิตรเลขาอุ้มสม. *วารสารพัฒนศิลป์วิชาการ*, 3(1), 1-16.
- ณรงค์ชัย ปิฎกรัษต์. (2561). *แนวคิดในการวิจัยเชิงคุณภาพและแบบผสม*. เอกสารประกอบการบรรยาย รายวิชา MSMS 702 ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพและแบบผสม. หลักสูตรปริญญา ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาดนตรี วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล. (เอกสารสำเนา).
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน 2554*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- สถาบันวัฒนธรรมศึกษา กรมส่งเสริมวัฒนธรรม. (2562). *โขน: มรดกวัฒนธรรมของมนุษยชาติ - Khon: Cultural Heritage of Humanity*. กรุงเทพฯ: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด (สาขา 4).

- สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2560). *ประกาศ ก.พ.อ. เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการพิจารณาแต่งตั้งบุคคลให้ดำรงตำแหน่งผู้ช่วยศาสตราจารย์ รองศาสตราจารย์ และศาสตราจารย์ พ.ศ. 2560*. กลุ่มมาตรฐานการบริหารงานบุคคล สำนักส่งเสริมและพัฒนาสมรรถนะบุคลากร. (เอกสารสำเนา).
- สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2561). *ประกาศ ก.พ.อ. เรื่อง การกำหนดชื่อสาขาวิชาสำหรับการเสนอขอกำหนดตำแหน่งทางวิชาการ และการเทียบเคียงสาขาวิชาที่เคยกำหนดไปแล้ว พ.ศ. 2561*. กลุ่มมาตรฐานการบริหารงานบุคคล สำนักส่งเสริมและพัฒนาสมรรถนะบุคลากร. (เอกสารสำเนา).